

Бележник на природолюбителя

ТОВА ИЗДАНИЕ Е ФИНАНСИРАНО КАТО ЧАСТ ОТ СЪБИТИЯ И ДЕЙНОСТИ ПО КУЛТУРЕН КАЛЕНДАР НА ОБЩИНА ТРОЯН ЗА 2021 ГОДИНА

Някогашната училищна сбирка, а от 1976 г. Природонаучен музей в с. Черни Осъм представя фауната на Средна Стара планина и Предбалкана. Основната музейна дейност е насочена към образование и създаване на природозащитна нагласа у посетителите. Експонатите на музея са събирани основно в периода 1976-1990 г., а от 2017 г голяма насекомна сбирка допълва фондовете на музея. В експозициите са представени предимно местни видове животни.
Музеят предлага програми за допълнително обучение по биология и екология от втори до десети клас, образователни филми, беседи, маршрути, както и игри с познавателен характер.

Посещения : всеки ден от 800 до 1700.ч.
Цени за посещение : от 1 до 3 лева. Семеен билет 8 лв. Деца под 6г. безплатно.
Безплатни посещения : всяка последна сряда на месеца.

За контакти : Тел : 069622371, с. Черни Осъм, ул Стара планина 132;
Ел. адрес : museum.ch.osam@gmail.com
https://nsmus.com
https://www.facebook.com/MuseumCherniOsam

За птиците

*По богатство на птичия свят (орнитофауната) България се нарежда на второ място сред Европейските страни. Към момента у нас са установени около **420 вида птици**, или близо 80% от европейската орнитофауна. По-голямата част от птиците у нас са прелетни, а като гнездящи са установени близо 290 вида. Повечето видове птици са защитени от Закона, а 27 вида са обект на лов, като някои от тях се ловуват при специален режим. В Червената книга на България са включени редки, застрашени от изчезване и уязвими видове – общо 136 вида.*
*Повече от **120 вида могат да бъдат наблюдавани** в и около населени места или в местообитания създадени след намесата на човека (обработваеми земи, ливади, паркове, овощни градини).*
Птиците са много подвижни, понякога шумни, и много от тях, макар че се държат на разстояние не се притесняват много от човека и могат да бъдат чути и наблюдавани почти целогодишно и навсякъде. Наблюденията, познаването и правилното определяне на видовете е важна стъпка към опазването на природата като цяло. Събирането, споделянето и анализа на данните за птиците дава ценна информация за състоянието на околната среда. За извършване на наблюдения са необходими бинокъл (препоръчително с увеличение от 8X40 до 10X50), подходяща за сезона екипировка в природни пастелни тонове и средства за записване. Наблюдения могат да се извършват в движение (маршрутно), от място (наблюдение от точка – стационар) или под друга форма по всяко време на годината. Съществуват и електронни бази данни и възможности за електронни записи на смартфон (например платформата SmartBirds). При затруднение при определяне на видовете може да се ползват музейните експонати или да се търси съдействие от екипите на Природонаучния музей и Националния парк Централен Балкан.
Притежаването и ползването на настоящият „Бележник на природолюбителя“ е част от подготовката за първа среща с птиците. Включените 34 вида птици са характерни за цялата страна и лесно могат да бъдат наблюдавани около музея, в населеното място или сред близо заобикалящата ни природа.

Дата :

Място :

Дата :

Място :

Домашно врабче

Passer domesticus (LINNAEUS, 1758)
EN-House Sparrow

Описание : Има кафяв гръб и сива долна страна на тялото. Темето и бузата са сиви. Мъжките са с черен нагръдник. Женската и младите са с монотонно кафеникаво оперение.

Местообитание, хранене, гнездене. Обитава предимно населени места, но се среща и извън тях в овощни градини, скалисти места, ивици от дървета и храсти в открити райони, изоставени сгради и др. Всеядна птица. Храната си търси по земята и по дърветата. Храни се със семена, плодове, дребни безгръбначни, насекоми, остатъци от човешка храна, мравки,зърнени култури.
Един мъжки може да има 2–3 женски, Гнезди в различни типове дупки, но е способно да изгради гнездото си и в клоните на дърветата. Снася от 2 до 6 бели, изпъстрени с кафеникави, сиви и черни петънца яйца. Мъти само женската или и двамата родители в продължение на 13–14 дни. Малките напускат гнездото след около 17 дни и родителите ги хранят още 1–2 седмици..

Миграция и зимуване :
Постоянен вид.

Полско врабче

Passer montanus

Описание : Малко по-малко от домашно врабче, с кафяво и сиво оперение и черно петно на бузата. Темето и тилът са изцяло кафяви, коремът е по-светъл от този на останалите видове врабчета.

Местообитание, хранене, гнездене. Обитава населени места и разнообразни естествени местообитания без гори и високите части на планините
Среща се в цялата страна, с изключение на най-високите части на планините
Храни се основно със семена и насекоми
Гнезди в хралупи на дървета, кухини по сгради, огради и електрически стълбове, често в малки колонии. Снася 4 - 6 яйца, има 2 - 3 поколения годишно през периода април-юли.

Миграция и зимуване : Постоянен вид.

Жълта овесарка

Emberiza citrinella

Описание : Дребна птица с размери колкото врабче. Мъжкият с жълта глава и светложълт корем. Кръстът ръждив. Гърбът кафяв с тъмни резки, а крилата по – светли окрайнини на перата. Женската и мъжкия есен с по – малко и по – бледожълто. На гърдите ръждива препаска. Слабините напетнени с надлъжни шарки.

Местообитание, хранене – Поляни, сечища, окрайнини на широколистни и смесени гори както в планините, така и в равнините. Зиме скита на ята и е твърде честа в селищата, където търси храната си в сламата, тора и пр. Храни се с насекоми и семена.

Гнездене – Гнездото си построява в сред тревна туфа или храст ниско, понякога на земята. Изградено е от житни стъбълца и листа, понякога с косми и мъх. Снася 3 – 5 светло-сиво-розови яйца с ръждиви точки, петна и криволици.

Миграция и зимуване : Постоянен вид.

Обикновена чинка

Fringilla coelebs LINNAEUS,1758)

Описание: Дребна птица с размер на врабче. Има изразен полов диморфизъм. Мъжките са със сиво-сини глава и врат, бузите, гърдите и коремът са керемидено-кафяви, а крилата са черни с напречни бели ивици. Женските са с подобно, но по-бледо сиво-кафяво оперение.

Местообитание, хранене, гнездене. Обитава широколистни, смесени и иглолистни гори, паркове и градини в населените места, от морското равнище до горната граница на гората. Храни се с гъсеници, ларви и възрастни насекоми, семена, части от растения и др.
Гнездовият период започва през април-май.
Женската снася 4 – 7, които мъти 12 – 13 дена. Малките напускат гнездото след две седмици.

Зеленика

Chloris chloris (LINNAEUS,1758)
EN-European Greenfinch

Описание : Птица с размер на врабче. Мъжкият изцяло зеленикав, с масленозелен оттенък на гърба. Крилата и опашката са в жълто и черно. Женската и младите с по-сивкав оттенък. Човката розовоохриста.

Местообитание Хранене : Обитава окрайнини на гори, ивици от дървета и храсти в открити райони, паркове и градини в населените места. Храни се основно със семена, листа, пъпки и цветове на растения.

Гнездене : Гнездото е разположено на дърво или храст. Снася 4 - 6 яйца, има 1 - 2 поколения годишно през периода април-юли. Мътенето продължава 14-16 дни. Малките напускат гнездото на 14 – 16 дневна възраст.

Миграция и зимуване : Постоянен вид.

Кадънка, щиглец

Carduelis carduelis

Описание : размери поти колкото врабче, деликатно тяло и пъстро оперение. Ярко жълта ивица по средата на черно крило. При възрастните е характерно червено, бяло и черно оцветяване на главата. Гърбът и тилът са кафеникави, с бял корем и черна опашка.

Местообитание, хранене вкл. Начин на ловуване : битава открити пространства с разпръснати храсти и ниски дървета, овощни градини, паркове и населени места. Среща се и в обработваеми земи с разположени по периферията синори и храсталаци, стари лозя. Гнезди до ок. 2000 м.н.в. Храни се с различни семена, включително на плевелни растения.

Гнездене : Гнездовият сезон започва през втората половина на април. Женската снася 4-6 яйца, които мъти 9-14 дни.

Миграция и зимуване : Постоянен и скитащ вид.

Обикновено конопарче

Linaria cannabina (LINNAEUS,1758)
EN-Common Linnet

Описание : Малко по-дребна малка от врабче. Мъжките са с червени чело и гърди и сива глава. Гърбът е кафеникав без петна при мъжките и слабо напетнен при женските. Женските са почти целите сиви.

Местообитание, хранене, гнездене. Обитава открити пространства с групи от дървета и храсти в равнините и по-рядко в планините до алпийската зона.

Храни се със семена. През зимата слиза по паркове и поляни за търси храна.

Гнездене : През април-май месец женската мъти от 4-6 яйца.

Миграция и зимуване : Постоянен вид.

Черешарка

Coccothraustes coccothraustes

Описание : По-едра от врабче, с голяма глава, къса опашка и дебел клюн, който през лятото е синкаво-черен, а зимно време - жълто-кафеникав. Кафеникаво-бежово оперение с по-тъмнокафяв гръб и по-светлокафява едноцветна долна част на тялото; подопашката бяла, главата ръждива, крилете преобладаващо черни. Черно петно на гърлото, черна юздичка. В полет се вижда бяла ивица на крилото. Има полов диморфизъм: при мъжките птици маховите пера са изцяло черни с металически блясък, докато при женските второстепенните сивеят; главата на мъжките е с по-ярко ръждиво оперение и ясно изразена сива яка по цялата обиколка на врата. Възрастовият диморфизъм се изразява в отсъствие на черно по главата на младите птици.

Местообитание, хранене, гнездене. Обитава равнинни и хълмисти райони с разредени широколистни и смесени гори и овощни градини, храсталаци с единични или групи дървета, стари паркове и градини в населените места. Черешарката се храни предимно с ядките в костилките на сливи, джанки, череши.

Миграция и зимуване : Гнездящо постоянен вид.

Голям синигер

Parus major LINNAEUS, 1758 EN-Great Tit

Описание : Един от най-широко разпространените синигери. Гърдите и коремът са жълти на цвят с една широка (по-широка при мъжките) черна ивица, започваща от гърлото и достигаща до под опашката. Главата и вратът са черни с бели бузки, гърбът е маслинено-зелен. Има ясно изразена бяла ивица през крилата. Опашката е тъмна, а крайните пера са бели. Младите птици много приличат на възрастните, но са с по-малко блясък в оперението; при тях черната препаска на тялото отдолу едва достига началото на коремчето.

Местообитание, хранене : Обитава и гнезди в разнообразни местообитания като се среща на места, където намира хралупи – гори, градини, паркове, групи дървета сред обработваеми площи и други. Гнезди от морското равнище до горната граница на гората в планините. Големият синигер се храни основно с насекоми. През зимата, се храни със семена, ядки и често посещава поставени от човека хранилки . Най-често гнезди в хралупи по дървета, а по-рядко в скални цепнатини, кухини в сгради, улични лампи и други. С охота заема поставени от човека къщички за птици. Обикновено снася 8–10 бели яйца с червеникави точки, но броят на яйцата в люпилото може и да е по-голям. Мъти около 13–14 дни.

Миграция и зимуване : Постоянен вид. Възможни са кратки сезонни прелитания в рамките на местообитанието с цел оптимално изхранване, или слизане от големи към по-малки височини.

Матовоглав синигер

Poecile montanus (CONRAD, 1827)

Описание : По-дребна от врабче пойна птица, Наподобява лъскавоглавия синигер, но черното петно на гушата е по-голямо, има светъл панел на крилото и темето е наситено черно без метален блясък. Черната шапка изтънява силно назад по врата.

Местообитание : Предпочита гъсто обрасли, богати на влага и водни източници иглолистни и смесени гори, за разлика от лъскавоглавия синигер, който се среща предимно в широколистните. Обича да обикаля изгнили и изкорубени дървета. Лятото се храни предимно с насекоми, паяци и други дребни безгръбначни, а зимата със семена от шишарки и други достъпни храни от растителен произход. Храната си търси придвижвайки се ловко по клонките и дънерите на дърветата.

Живее винаги по двойки, Гнезди в хралупи, с диаметърът на отвора до 35 мм. Отглежда едно люпило годишно през май-юни. Снася 7 – 9 яйца, които мъти само женската в продължение на 14 – 15 дни, през това време мъжкия я храни, като я вика вън от гнездото. Малките напускат гнездото след 16 – 19 дни. Родителите се грижат още известно време за малките.

Миграция и зимуване : Постоянен и скитащ вид,

Лъскавоглав синигер

Poecile palustris (LINNAEUS, 1758)

Описание : По-дребна от врабче пойна птица, с черно теме и тил, бледи бузи, кафяв гръб и сиво-кафяви крила и опашка.
Местообитание
Гнезди предимно в разредени и изпъстрени с поляни храсталаци и поляни с единични дървета.

Хранене вкл. Начин на ловуване : Лъскавоглавият синигер е всеяден. Храната му включва гъсеници, паяци и различни семена.
Гнезди в дупки на дървета, като в повечето случаи предпочита да използва вече съществуващи кухини. Първата десетдневка на април-средата на юли. Снася от 5 до 9 яйца.

Син синигер

Cyanistes caeruleus (LINNAEUS, 1758)
EN-Eurasian Blue Tit

Описание : Често срещана пойна птица доста по-дребна от врабче, с малка закръглена глава, вмъкната между раменете. Коремът е жълт без черна ивица по средата, главата е светла с черна презочна ивица и синьо теме. Яката, крилата и опашката са сини, а гърбът е жълто-зелен.

Местообитание. Обитава широколистни гори, крайречни гори, ивици от дървета и храсти в открити райони, паркове и градини в населените места. Храни се с насекоми, паяци, плодове и семена. Гнезди в хралупи на дървета. Снася 7 - 16 яйца, има едно поколение годишно през периода април-юли

Миграция и зимуване :
Постоянен вид.

Южен славей

Luscinia megarhynchos BREHM,1831)
EN-Common Nightingale

Описание : Дребна птица с размер на врабче, с елегантно и издължено тяло. Горната част на тялото е светло кафява с изключение на опашката,която има по-скоро ръждив оттенък. Гърдите и корема са по-светли и имат кремав цвят. През деня пеят основно мъжките, които са част от двойка, а през нощта: тези които не участват в размножаването.

Местообитание, хранене, гнездене : Славеят обитава предимно равнинни влажни долини с гъсти храсталаци. Предпочита широколистни гори и храсти в близост до вода - различни водоеми и малки водоизточници, а също и градски паркове и градини.
Славеят се храни с различни насекоми и техните ларви както и с други безгръбначни.
Гнезди в гъстите клони на ниски дървета и храсти . Гнездото се построява от женската, която през април - май снася 4-6 яйца оцветени в маслиненозелено и изпъстрени с кафяви петна.

Миграция и зимуване : Прелетен вид. Славеят идва у нас през април, а през септември започва миграцията и зимува в Южна Африка. Напролет, първи пристигат мъжките птици.

Кос

Turdus merula LINNAEUS, 1758

Описание : Косът е една от най-често срещаните непрелетни пойни птици у нас. Възрастният мъжки е с лъскаво черно оперение, чернокафеникави крака, оранжево околоочие и оранжев клюн. Възрастната женска е с опушенокафява окраска, жълтеникавокафяв клюн, кафеникавобяла гушка и слаба петнистост по гърдите. Младият екземпляр е подобен на женския, но бледите петънца покриват и по-горните му части.

Местообитание, хранене, гнездене : Обитава гори и разпокъсани петна дървесна и храстова растителност, паркове и градини с богат подлес от храсти от морското равнище до горната граница на гората През зимата птиците от по-високите планински части се спускат в низините и равнините. Храни се с червеи, насекоми и други безгръбначни, които намира по земята, като шумно разравя опадалите листа. През есента и зимата яде и плодове. Гнездото е разположено на храсти или дървета, рядко е близо до земята или високо в короните. Снася 3 – 5 яйца, има обикновено 2 поколения годишно през периода март-август. Една двойка обикновено остава заедно до края на живота на единия от партньорите. Женската мъти 12-14 дни. Малките се излюпват напълно безпомощни, голи и слепи. Двамата родители ги хранят в продължение на около 2 седмици, след което те могат да напуснат гнездото. Родителите продължават да хранят малките до 3 седмици след напускане на гнездото. Често женската мъти 2 пъти за един сезон, като използва същото гнездо.

Миграция и зимуване : Постоянен вид

Поен дрозд

Turdus philomelos BREHM, 1831
EN-Song Thrush

Описание : Птица малко по-дребна от кос.
Отгоре е маслиненокафяв, а отдолу - белезникав с тъмнокафяви петна. Подкрилията са охристо-ръждиви.

Местообитание : Обитава предимно широколистни гори, но се среща и в смесени и иглолистни гори, в планините до горната граница на гората. Среща се и в ивици от дървета и храсти, както и в паркове и градини в населените места близо до вода.

Хранене : Храни се с червеи, охлюви, насекоми и други безгръбначни животни, както и с плодове.
Гнездото е изградено от кал и сламки и е най-често в ниско разклонение на клони на дърво или храсти. Снася 3 - 5 яйца, има 2 - 3 поколения годишно през периода март-юли.

Миграция и зимуване : Гнездящо-прелетен, скитащ и преминаващ вид.
При тежки зими скита в търсене на храна и се придвижва към по-южни райони.

Домашна червеноопашка

Phoenicurus ochruros (GMELIN, 1774)
EN-Black Redstart

Описание : Дребна птица с размер на врабче.
Главата, шията, гушата и гърдите на мъжкия са черни. Коремът става постепенно по-светъл, а в задната си част е бял. Гърбът е сивопепеляв. Двете средни опашни пера са кафяви, а останалите и надопашната част са ръждиви. По крилата има по едно бяло петно. Горната страна на тялото на женската е тъмнокафява, а отдолу по-светла. Младите екземпляри имат също тъмнокафява окраска, но са изпъстрени с вълнообразни линии. Крилата са без бели петна.

Местообитание : Обитава алпийски терени, проломи, дефилета, каменисти и карстови райони, селища и други открити места. Среща се предимно в планините.
Хранене Храни се с нежни насекоми, бедни на хитин, и с техните ларви, с паячета, с мокрици, насекоми и по-рядко с дребни семена на треви.

Гнездене : Гнездовият период започва през април. Гнезди в дупки под камъни, във входове на пещери, в зидове и под покриви на постройки. Гнездото си прави от трева и коренчета и го застила с косми и перца.
Миграция и зимуване Гнездящо-прелетен. Долита през март-април и отлита през септември-октомври. Зимува в Средиземноморието.

Обикновен скорец

Sturnus vulgaris LINNAEUS,1758
EN-Common Starling

Описание : Широко разпространена пойна птица с големина на кос. Крилете са средно големи, силни и заострени. Човката е сравнителни дълга и не много твърда, което му пречи да яде по-твърда храна. През пролетта и лятото оперението на мъжкия скорец е тъмно, почти черно, с метален блясък и малки бели капковидни петна по върховете на перата. Клюнът му е жълт. През есента и зимата загубва металния блясък, белите петна по гърдите стават по-големи, а клюнът кафяв.

Местообитание : Обитава местности изпъстрени с горички и храсти, в близост до човешки поселения.

Хранене вкл. Начин на ловуване

Всеядна птица, Храни се с дребни безгръбначни, насекоми, червеи и др. и меки плодове- грозде, череши, боровинки, малини, къпини и др.

Предпочита да гнезди в изоставени дупки на кълвачи, всякакъв вид кухини, пукнатини и дупки, в дървета, скали и къщи. Яйцата са 4-6 на брой. Мътят и двамата родители в продължени на около 2 седмици. Малките се хранят много лакомо с всякакви безгръбначни, най-често гъсеници, скакалци и червеи. След като излетят от гнездото малките се задържат в семейно ято, което след известно време се присъединява към някое по-голямо ято от скорци.

Миграция и зимуване : Прелетен и скитащ.

Авлига

Oriolus oriolus (LINNAEUS, 1766)

Описание : С размер на кос. Ннаричана още златен кос..
Оперението е красиво съчетано жълто-черно оперение, човката е червена, краката са сини, тъмночервени очи. Плашливи птици, трудно различими сред листата на дърветата. Прекарват по-голямата част от времето си високо в короните на дърветата.
Женските и младите птици са жълто-зеленикави с фини надлъжни черти по коремната област.

Местообитание, хранене: Обитава окрайнини на гори, паркове, полезащитни пояси, лозови масиви, овощни градини и места с единични дървета. Храни се с различни видове безгръбначни, гъсеници, насекоми, паяци и плодове.

Гнездото си строи обикновено високо - над 10 – 15 метра. Снасят 3 – 6 яйца. Мъти предимно женската около 2 седмици. Малките напускат гнездото втората седмица и родителите продължават да ги хранят още около седмица.

Миграция и зимуване : Гнездящо-прелетен вид. Зимува в Централна и Южна Африка, Индия и по островите в Индийския океан.

Горска бъбрица

Anthus trivialis (LINNAEUS, 1758)

Описание : Дребна птица с големина на врабче. Краката са бледорозови, а нокътят на задния пръст е удължен и извит. Човката е тънка, остра, извита в края. Горната част на тялото е сиво-кафява с едри тъмни петна и надлъжни щрихи по главата и гърба. Коремът е белезникав, а страните и гърдите са жълтеникави с ясно видими надлъжни тъмни черти, ставащи по-тънки назад към корема. Не се наблюдава полов диморфизъм. Младите екземпляри са с по-тъмен цвят с едри петна в долната част на тялото.

Местообитание : Обитава покрайнините на гори, сечища, гъсто обрасли с треви и храсти или дървета. В планините достига до 2000-2500м надморска височина. Избягва гъстите гори и влажните места. Храни се с гъсеници, пеперуди, голи охлюви, червеи, гъгрици, мравки, скакалци, комари и други дребни насекоми, семена. Унищожава големи количества вредни насекоми и ларвите им.

Гнездене : Женската снася от 4 до 6 светлосиви до белезникави яйца, често с виолетов или зеленикав оттенък. Женската мъти в продължение на около 12 дни. За изхранването се грижат и двамата родители. Обикновено търсят храна на разстояние 20-30 метра от гнездото. Около 10-12 дни след излюпването птичетата напускат гнездото, но грижата за тях приключва окончателно през първата половина на юни.

Миграция и зимуване : Гнездящо прелетен вид. В България долита през април и отлита през октомври.

Бяла стърчиопашка

Motacilla alba LINNAEUS, 1758

Описание : Дребна птица малко по-голяма от врабче. Издължена фигура, с дълга черно-бяла опашка, която клати нагоре надолу.
Чело, бузи, корем бели. Теме, тил,врат,подбрадие,гърло и гърди- черни. Гръб гълъбовосив, крила тъмносиви с бели окрайници на перата.Крайната двойка кормилни пера чисто бели или със сиви вътрешни ветрила.

Местообитание, хранене, гнездене : Брегове на реки, високопланински езера, речни устия и разнообразни водоеми, населени места. Храни се с насекоми и други дребни безгръбначни.
Строи гнездата си сред натрупани камъни, дървета и стари клони, в скални ниши и цепнатини, в речни брегове, зидове, под покриви на къщи и под мостове. Снася 5 – 6 яйца, които мъти 11-16 дни.
След около две седмици малките напускат гнездото. Може да отгледа 2 поколения годишно.

Миграция и зимуване : Постоянен и скитащ и прелетен вид

Планинска стърчиопашка

Motacilla cinerea TUNSTALL,
EN-Grey Wagtail

Описание. : Малко по-голяма от врабче, с дълга опашка, която често движи нагоре–надолу. Горната страна на тялото при мъжката стърчиопашка е сива, а долната - жълта. Отстрани на главата й има добре изразена бяла ивица. Подбрадието и гърлото през гнездовия период са черни, а през останалите сезони подбрадието е сиво-жълто, а гърлото - бяло. Крайните опашни пера са чисто бели. Женската има по-светло оперение. Нейното гърло и гушата са бели, а гърдите и коремчето са сиво-жълти. Младите екземпляри приличат по окраска на женската, със сиво кафяв-оттенък.

Местообитание, хранене, гнездене. Среща се край потоци, езера и мочурливи ливади високо в планините включително и над горната граница на гората. Планинската стърчиопашка се храни с насекоми и техните ларви, които събира по бреговете и плитките потоци.

Гнездото си прави в дупки по бреговете между камъни, цепнатини на скали. Женската снася 4-6 жълтеникави яйца, тя мъти яйцата две седмици. Малките напускат гнездото след 14 дни. През това време женският и мъжкият ги хранят.

Миграция и зимуване : Постоянен и скитащ вид.

Воден кос, Гурлю

Cinclus cinclus

Описание : Птица малко по-едра от врабче. Има шоколадовокафяво оперение и по-светъл корем, а подбедрието, гърдите и гърлото са бели.

Местообитание, хранене, гнездене : Обитава крайбрежия на бързотечащи, пенливи планински потоци и езера. Среща се в планините до алпийската зона. През зимата слиза ниско в предпланините. Воднят кос е отличен плувец и се гмурка под вода. По дъното ходи като се закрепя с острите си нокътчета по камъните. Храни се водни насекоми и техните ларви, ракообразни, охлювчета и попови лъжички. По-рядко лови малки рибки.

Миграция и зимуване : Постоянен вид.

Селска лястовица

Hirundo rustica LINNAEUS

Описание : Малко по-голяма от врабче. Най-характерният белег е дългата силно врязана опашка. Може да се сбърка с червенокръстата лястовица, но при нея гърбът не е изцяло черен. Отгоре е изцяло черна. Гърдите и коремът са бели, гърлото е ръждиво, а гушата е черна с ясно очертана граница.

Местообитание, хранене : Предпочита открити терени с ниска растителност, като пасища, ливади и селскостопански земи, обикновено в близост до воден басейн. Избягва гъсто залесените или валежни райони, както и твърде застроените населени места. Наличието на отворени постройки като хамбари, обори или дренажни тръби, осигуряващи места за гнездене, както и открити места за кацане, като жици, покривни била и голи клони, също е важно при избора на гнездова територия. Храни се с летящи насекоми, които улавя във въздуха с уста.

Гнездене : Гнездото, обикновено под стрехи и навеси е изградено от кал и сламки, има форма на чаша. Снася 4 - 6 яйца. Отглежда малките през периода май-август.

Миграция и зимуване : Прелетен вид. Зимува в Африка. Пролетната миграция е през март-април, а есенната - през септември-октомври.

Градска лястовица

Delichon urbicum (LINNAEUS, 1758)

Описание : По-дребна е от селската лястовица, Опашката е къса и слабо вилообразна за разлика от опашката на селската лястовица, която е по-дълга и по-дълбоко врязана.
Гърбът й е черен с метален блясък, но кръстът е бял. Това е много добре видимо при птици в полет, а цялата долна страна на тялото е бяла. Младите птици наподобяват възрастните, но са без метален блясък и с по-светли краища на перата по гърба.

Местообитание : Гнезди по скали и около входове на пещери. С разрастването на населените места, постепенно се приспособява към живот в тях. У нас гнезди в селища, включително и в планинските райони. По-рядко формира колонии по скали извън населени места.
Хранене : Храни се с летящи насекоми, ловува в полет най-често дребни бръмбари, мухи, комари, понякога и пеперуди. Обикновено ловува на групи от няколко десетки птици. По време на ловуване и миграция лети значително по- високо от селската лястовица. Гнезди под навеси, корнизи и др. Често в гнездови колонии от десетки или стотици гнезда. Снася 4-6 бели яйца. Мъти 13-20 дни. И двамата родители се грижат за изхранването на малките, които остават в гнездото около 21 дни.

Миграция и зимуване : Прелетен вид - долита през април. Отлита в средата и края на септември.

Черен бързолет

Apus apus (LINNAEUS, 1758)
EN-Common Swift

Описание : Малко по-едър от селска лястовица. тъмнокафяво до черно със зеленикав оттенък по горната страна на тялото и със синкъв метален блясък по крилата. Челото по-светло от останалата горна страна на тялото, най-често тъмносиво или сиво-кафяво. Гърлото нечисто-бяло. Полетът с бързи, маневрени махове,

Местообитание, хранене вкл. Обитава скали и високи постройки в селища. Храни се с дребни летящи насекоми. Ловува в полет.

Гнездото се строи от двете птици. Те събират перца, растителен пух, вълна и косми, издигнати от вятъра високо във въздуха. Гнездото малка, плоска постелка.Когато се използва няколко години, се надстроява и е по-високо.

Пълното люпило от 2, рядко 1 - 4 бели яйца с удължено-елиптична форма и гланцирана повърхност. Първото яйце се снася през втората половина на май. Мътенето продължава 18-20 дни, а при студено време до 24-27 дни.

Голям пъстър кълвач

Dendrocopos major (LINNAEUS, 1758)

Описание : Едра птица, колкото кос. . Мъжки. Челото белезникаво до светлокафяво. Темето лъскавочерно със синкав блясък, а на тила с широка червена препаска. Задната част на врата, гърбът, кръстът и надопашката черни със синкав блясък. Плещите и бузите бели, отдолу и отзад оградени с черна ивица, започваща от основата на клюна Крайните опашни пера към върхната половина бели с черни препаски. Крилата раирани черно-бяло. Долната страна бяла с кафяв оттенък, само задната част на корема и подопашката черни. Женски. Приличат на мъжките, но червената препаска по тила липсва.

Местообитание : Гори, паркове,градини, залесителни пояси, групи дървета. Храни се с насекоми (корояди, брумбари, гъсеници, сечковци и др.), които лови под кората на дърветата и по земята. Прави дупки по кората на млади иглолистни дървета и пие сок. През есента и зимата приема и растителна храна –плодове, боровинки, семена. Големият пъстър кълвач гнезди в хралупи, които издълбава. Гнездото е застлано с меката изгнила дървесина на дървото. Снася 4—8 бели яйца, които мъти 12—13 дни. Малките се хранят от родителите около 20 дни, след което напускат гнездото. Възрастните птици продължават да ги хранят още около три седмици. Постоянен вид.

Среден пъстър кълвач

Dendrocopos medius (LINNAEUS, 1758)
EN-Middle Spotted Woodpecker

Описание : Малко по- дребен от големият пъстър и сирийския пъстър кълвач. Мъжки. Челото белезникаво-кафяво, а темето и предната част на тила копринено-червени с единични, рядко разположени бели перца. Задната част на тила черна. Бузите сиво-бели, оградени отзад с черна ивица, която напред не достига до основата на клюна. Страните на врата бели. Гърбът и надопашката чернокафяви, а плещите бели. Опашните пера черни, само трите крайни двойки-бели с рядко разположени черни петна. Крилата раирани с черно-бели препаски. Гърлото бяло, а гърдите бели с жълт оттенък, който се прелива към опашката в розово до червеникаво. По страните на гърдите и слабините чернокафяви, размити надлъжни щрихи. Женски. Темето бледо розово-червено, а тилът изцяло чернокафяв.

Местообитание, хранене, гнездене : Широколистни и смесени гори, паркове и стари овощни градини, рядко в оазисни стари гори сред открити пространства и по- обширни крайречни насаждения. Насекомоядна птица, която се храни с вредни за горското стопанство насекоми. Гнезди в хралупи на широколистни дървета на височина от 1- 2 до 22м. височина. Хралупата се дълбае от двете птици за 8 – 20 дни. Пълното люпило 4 – 8 бели яйца. Мътят 12 – 14 дни и двете птици. Малките напускат гнездото на 20 -23 възраст.

Миграция и зимуване : Постоянен вид

Малък пъстър кълвач

Dendrocopos minor (LINNAEUS, 1758)

Описание : С размери колкото врабче. Челото белезникаво. Мъжки : темето тъмнокафяво, а тилът и горната страна на врата черни. С добре обособена черна надочна ивица, свързваща се с тила. Ушите светлокафяви. Страните на шията бели. Под окото широка ивица, завиваща нагоре зад ухото и частично или напълно го загражда. Предната част на гърба черна, а задната черно-бяла. Крилата черни с напречни препаски от бели петна. Долната страна белезникава до светло кафява с тъмни надлъжни резки. Подопашката бяла с черни препаски. Женски. Без червена окраска по главата. Челото и предната част на темето бяло-жълтеникави, а задната част на темето и тилът черни.

Местообитание, хранене, гнездене : През размножителния период разредени широколистни гори, обширни паркове и стари овощни градини. През есенно-зимния период се среща и в крайречни насаждения, залесителни пояси, оазисни горички и единични дървета сред открити пространства, дворове в малки селища. Храни се с дървесни насекоми. Унищожава някои опасни вредители по горите, като ги открива по кората на тънките клонки, където другите кълвачи не търсят храна. Гнезди в дупки по изгнили дървета най-често на височина 2-8 м. Хралупата дълбока 10-18 см. И широка 10-12 см. Гнездото без постелка. Пълното люпило от 4-6, рядко 3 до 9 бели яйца със скъсено-овална форма и гланцирана повърхност. Мътенето продължава 10-12 дни. Мътят и двете птици. Малките напускат гнездото на 19-20 дневна възраст.

Миграция и зимуване : Постоянен вид.

Черен кълвач

Dryocopus martius (LINNAEUS, 1758)
EN-Black Woodpecker

Описание : По-едър от гълъб и другите видове кълвачи. Черният кълвач е птицата с най-дълъг език – над 12 см.
Мъжки. Челото, темето и предната част на тила червени. Останалата част от оперението черна с тъмнокафяви махови пера. Женски :с червена окраска само по предната част на тила.

Местообитание, хранене, гнездене : Стари планински гори, по-рядко нископланински или равнинни гори със запазени дебели дървета. Храни се с яйца, ларви и възрастни бръмбари корояди, ликоеди, хоботници, сечковци, листоеди, мравки, по-рядко използва семена на иглолистни и широколистни дървета.

Женската снася 4-6 яйца, които мъти около 12-14 дни. Малките напускат гнездото на 27-28 дневна възраст. Двамата родители всекидневно прелитат до хралупата до 300 пъти дневно за да хранят малките.

Миграция и зимуване : Постоянен вид.

Сива врана

Corvus cornix LINNAEUS, 1758

Описание : Сивата врана има двуцветно оперение. Главата, крилата и опашката са черни, останалата горна част на тялото е сива.
Поведение . В съжителство с хора се чувства добре и опитомените птици предпочитат човешка компания. Сивите врани са интелигентни животни способни да запаметяват и изговарят думи и дори да броят.

Местообитание, хранене : Обитава гори, планини до алпийската зона, открити места с единични дървета, селища. През зимата се среща на ята с посевни врани по угари, ниви и ливади. Живее поединично, по двойки и на ята. Ловува или си търси храната по земята и по дърветата. Всеядна, въпреки че предпочита живата храна. Напада дребни бозайници, птици, влечуги, земноводни.
Строи гнездото по високи единични дървета, залесителни пояси, в покрайнините на гори, рядко по скали или запустели сгради. През март – април женската снася 3–6 яйца. Мъти само женската, в продължение на 18–21 дни, като през това време мъжкият носи храна. Малките напускат гнездото след около 5 седмици.

Миграция и зимуване : Постоянен вид.

Малък ястреб

Accipiter nisus (LINNAEUS, 1758)
EN-Eurasian Sparrowhawk

Описание : Женската колкото гълъб, мъжкият по-дребен. *Мъжки.* Горната страна на тялото тъмносива до пепеляво сива. По тила с бели основи на перата. Ушите и страните на гушата ръждиви. Гърлото с тънки, кафяви, надлъжни резки, а гърдите, коремът и гащите изпъстрени с ръждиви или кафяво- червеникави от оранжево-кафяви напречни препаски. Слабините често с ръждиво-оранжев оттенък. *Женски.* Горната страна на тялото сиво-кафява до тъмносива. Тилът тъмно-кафяв с бели петна или препаски. Над очите бяла „вежда". Долната страна на тялото бяла, по гушата с тъмни надлъжни резки, а останалата част с тъмнокафяви, сиво-кафяви или черно- кафяви напречни препаски.

Местообитание, хранене, гнездене : Обитава широколистни, смесени и иглолистни гори и редини в планините. За храна предпочита дребни пойни видове птици със средно тегло 20 – 30 г. При изхранване на малките в гнездото се доставят дневно 6 – 7 птици и всяко малко получава дневно 92 – 99 г. За изхранване на едно малко са необходими около 100 птици.

Гнездовият период започва в края на април Гнезди по единични дървета в открити пространства, покрайнини на гори, групи дървета край обработваеми площи. Снася от 3 до 6 яйца, които мъти само женската. Малките се излюпват след 30 -35 дни.

Миграция и зимуване : Постоянен вид.

Обикновен мишелов

Buteo buteo (LINNAEUS, 1758)

Описание : Най –често срещаната граблива птица у нас с размах на крилата около 120см и тяло малко по-едро от кокошка. Характерена с V-образния си профил на крилата при реене. Горната страна на тялото от светло – до тъмно-кафява, едноцветна или със светли ръбове на перата, по – многобройни по плещите. Понякога надопашката и горният край на опашните пера с по-светли, белезникави, напречни петна. Долната страна на тялото едноцветна, тъмно-кафява, или гърлото със светли, белезникави, надлъжни петна, гърдите едноцветни, кафяви, а коремът, слабините и гащите с белезникави напречни петна и ивици.

Местообитание, хранене, гнездене : Обитава гори в близост до открити пространства, мозаечни местообитания от ливади, пасища, орна земя с единични, групи и ивици от дървета. Храни се основно с дребни гризачи-мишки и полевки, гущери,едри насекоми и други.

Гнездото е разположено в короната на дървета, най-често в окрайнини на гора, но понякога и в по-малки групи от дървета. Снася 2 – 4 яйца, има едно поколение годишно през периода март-юни.

Миграция и зимуване : Гнездящо-постоянен, преминаващ и зимуващ вид. У нас се среща целогодишно. Птиците от Северна Европа зимуват в южните част на континента, включително и в България.

Гривяк

Columba palumbus

Описание : Видимо по-едър от скалните и домашните гълъби. Ясно видима широка бяла напречна ивици по средата на крилото. Първостепенните махови пера са черни. Отгоре е сиво-пепеляв, с метален блясък, коремът му е белезникав. Гушата и гърдите му имат бледо-червеникав отенък. Възрастните гривяци имат по едно бяло петно, симетрично разположени отстрани на шията.

Местообитание, хранене, гнездене : Горски вид среща се предимно в широколистни и смесени гори, ивици и групи дървета в равнините и обработваемите площи, до близо 2000 м надморска височина в планините в иглолистния пояс. През есенно-зимния период обитава по-открити пространства, като често може да се види да се храни в обработваеми земи. Храни се с основно със семена, зелени части на растения и плодове, пъпки на растенията, а през есента се храни в ожънати ниви по полетата.

Миграция и зимуване : Зимува в Южна Европа и Средиземноморието. При меки зими остава да зимува и в България. Ловен обект.

Черношипа ветрушка

Falco tinnunculus LINNAEUS, 1758)

Описание : Малко по едра от гълъб. Опашката дълга стълбеста. Крилата дълги,слабо закръглени.

Мъжки Горната страна на главата и вратът синьо сиви с черни резки. Гърбът ръждиво-червен с черни капковидни петна. Първостепенните махови пера черно-кафяви. Надопашката синьо-сива. Опашката пепелявосива с широка черна връхна препаска и бяло окраище. Долната страна на тялото белезникава до светлоръждиво-червена с тъмно-кафяви надлъжни петна, отстрани на тялото повече капковидни до напречни. *Женски. Г*орната страна на тялото, ръждиво-кафяви, главата и вратът с надлъжни, тъмни резки, а гърбът и надкрилията с напречни петна. Отдолу белезникава до ръждиво-червена с по-едри тъмни петна отколкото при мъжкия.

Местообитание : Скалисти и карстови терени, проломи, дефилета, ждрела, долини на реки с отвесни песъчливи, льосови брегове и оврази, лесостепи, окрайнини на разредени гори, полета с единични стари дървета Храни се с щурци, юнски бръмбари, гущери, домашни мишки, обикновени горски мишки. Гнезди най-често в изоставени гнезда на врани, свраки или други сравнително едри птици, понякога по високи сгради,. Снася в края на април и май. Мъти в продължение на 28-30 дни само женската, като мъжкият я храни през това време.

Миграция и зимуване : В северните части на ареала е прелетен, а в южните - постоянен.

Природата учи

На площ от близо 370 000 ха. **БИОСФЕРЕН ПАРК ЦЕНТРАЛЕН БАЛКАН** (Biosphere reserve) :

- подпомага опазването на природата и традиционните бит и култура;
- насърчава местните инициативи за устойчивото икономическо, обществено и културно развитие;
- подкрепя образованието, демонстрационни проекти, обучения, проучвания, свързани с околната среда и устойчивото развитие на региона.
- Биосферния парк запазва региона така, че сега и в бъдеще човекът и природата да съжителстват в хармония. Обявяването на Биосферния парк не променя собствеността и начина на ползването на земите и горите и не налага допълнителни ограничения.

- Територията на Биосферния парк е разделена условно на три ЗОНИ : **Преходна зона** - териториите на общините Троян, Севлиево, Павел баня, Карлово и Антон, (80,5% от общата площ на биосферния парк).
- **Сърцевинна** - девет строго охранявани резервата в Националния парк Централен Балкан
- **Буферна зона** - Национален парк „Централен Балкан“;

Национален парк Централен Балкан включва около 72000 ха земи и гори изключителна държавна собственост, предназначени за опазване на природата на Средна Стара планина и съществуващите традиционни бит и поминък на местното население. Дейностите в Националния парк се разрешават след оценки и анализи и се прилагат при строги правила зададени в специален Закон и 10 годишен План за управление.

Бележник на природолюбителя

© Природонаучен музей Черни Осъм. 2021г

Автор на рисунките - © Стоян Николов
Автор на текста - © Светослав Тодоров

Редактор - Светослав Тодоров

Дизайн и предпечат - Дев Харбор